Gabriel Andreescu

MALCIC

Malcic

La sfîrșitul lunii mai-începutul lunii iunie 1989, la Paris a avut loc o întîlnire internațională sub auspiciile CSCE. Aflasem de ea prin Europa Liberă. Ocazie pentru o acțiune cu ecou internațional. Aveam însă domiciliu forțat, securiști îmbrăcați în uniformă de miliție stăteau în fața blocului, contactele erau limitate la maximum. Doream, și în aceste condiții, să inițiez o acțiune de protest. Dar nu aveam soluții. Rămăseseră cîțiva prieteni care nu s-au despărțit de mine în acea perioadă. Întîlnirile și, cu atît mai mult, vizitele acasă aveau în context ceva provocator. Nu mă gîndeam să-i implic în vreun fel. Trăiam sub acuzația de trădare, în acel moment eram cercetat în stare de libertate condiționată: simpla cunoaștere a unor acțiuni pe care le-aș fi desfășurat și neanunțarea lor autorităților aduceau celui în cauză între doi și șapte ani de închisoare.

Despre sesiunea CSCE care urma să înceapă în cîteva săptămîni și nefericirea de a nu putea trimite un mesaj la Paris i-am vorbit doctorului Costiner. Locuia într-un bloc vecin de mine, dar „întîlnirea" dintre noi a avut loc la începutul anilor '80 prin intermediul prietenilor comuni, Gina și Sorel Vieru. Elmano Costiner, Malcic, cum îl numeau prietenii, era psihiatru ca formație. Se specializase în psihiatria pentru copii, dar ceea ce comunicam în acea vreme nu avea legătură cu profesia. Legătură umană și culturală. Se născuse la Cernăuți, într-o familie de evrei, crescuse în cultura germană, era sensibil în special la savoarea ei austriacă. Avea abonament la Institutul de cultură german, unde ajungea săptămînal pentru a-și repeta sau împrospăta lecturile. El i-a explicat fiului meu, care studia germana, că fără citirea lui Thomas Mann sau a lui Musil nu are de ce să se laude cu însușirea limbii lui Goethe. Soții Costiner aveau abonament la Ateneu și la Radiodifuziune, nu lipseau de la nici un concert important și nici de la expozițiile Bucureștiului…

Am descoperit urme de snobism la mulți intelectuali care erau creatori de cultură, nu doar consumatori. Nu am văzut însă, niciodată, nici cea mai mică urmă de snobism la soții Costiner, care trăiau cultural așa cum vorbeau. Domnul Costiner și prietenii noștri, Gina și Sorin Vieru, mi-au fost vizitatori fideli după ieșirea din închisoare. Întîlnirile noastre erau mai dese ca niciodată, expresia unei prietenii sau, poate, a nobleței solidarității lor, supuse atunci testului cel mai radical posibil. Echipa de securiști din fața blocului îi oprea pe unii curajoși care voiau să intre în imobilul din Izvorul Mureșului. Prietenii cei mai apropiați, oricum „pierduți" pentru cauza Securității, treceau. Discuțiile sensibile le purtam însă afară, în timpul plimbărilor. La capătul explicațiilor privind reuniu-

nea CSCE, domnul Costiner mi-a spus: o prietenă pleacă în cîteva zile la Paris. Scrie ce vrei să scrii și dă-mi textul. Nu-i va fi greu să treacă un bilet peste graniță. În prima zi am fost abrupt: nu intră în discuție.

Sîntem urmăriți pas cu pas, cu siguranță o vor controla pe prietenă la graniță. Știți ce înseamnă, dacă îi vor găsi biletul?! Nu vreau s-o am pe conștiință. Domnul Costiner nu era doar un curajos mic de stat. Avea o figură veșnic zîmbitoare, urechile și gura mare îi întipăriseră pentru totdeauna pe chip imaginea vie a copilului care fusese. Glumea foarte-foarte blînd, întotdeauna mai jos de ironie, căci ironia nu poate renunța la o mică urmă de incisivitate. Domnul Costiner era un om bun, se bucura de o mulțime de lucruri, iar pe planeta lui nu se inventase agresivitatea. Te învăluia într-o mantie de încredere. Așa m-a învăluit în acele zile, repetîndu-mi că prietena sa poate trece peste frontieră un bilet fără să-i fie vreun moment teamă. Nu aveau cum să o prindă.

Nu cred că altcineva m-ar fi putut convinge să pun pe umerii unui cunoscut sau necunoscut un astfel de risc. Mai trimisesem un material în 1988, la Conferința de la Cracovia, citit apoi la Europa Liberă. Dar mă folosisem pe mine însumi. Pusesem hîrtiuța în tocul pantofului și mă îndreptasem spre Ambasada americană, neștiind dacă voi trece sau nu de postul de miliție. Am trecut. Acum? Domnul Costiner m-a făcut să-i accept propunerea. Am scris atunci un text care avea să apară în *Libération* sub titlul *Le droit d'ingérance*. A fost răspîndit în timpul Conferinței, a stat pe masa delegațiilor la CSCE și a produs prin titlu suficientă vîlvă. Cu atît mai mult cu cît anunțasem cu această ocazie ținerea unei greve a foamei de cincisprezece zile, care a acoperit perioada evenimentului din capitala Franței.

Aveam să aflu peste cîtva timp că biletul minuscul, scris cu litere de un milimetru, fusese pus într-o țigară, iar aceasta plasată la graniță într-un pachet „uitat" pe bordul Daciei cu care se călătorea. Domnul Costiner contribuise esențial la acel act de protest, deloc minor în contextul anului 1989. Urmașul lui Hipocrate a insistat să facă mai mult decît ceea ce deja făcuse. În toată perioada grevei foamei m-a vizitat, mi-a luat tensiunea, mi-a dat sfaturi, mi-a oferit îngrijiri medicale, a învățat-o pe Mioara să îmi pună, discret, în litrii de ceai pe care îi beam împotriva deshidratării un vîrf de miere, ca să-mi reziste inima.

Malcic sosea după serviciu în fața blocului, explica milițienilor-securiști că jurămîntul profesional e deasupra, reușea să intre și să răspîndească încredere în casa păzită zi și noapte. Din acel moment a început să le aducă de mîncare copiilor, cu care se întîlnea și după ce am fost scos din București. A urmat revoluția și perioada aceea nebună care a strivit viața personală sub un vîrtej de evenimente. Am făcut referire la domnul Costiner în vreo trei-patru ocazii, cînd am scris despre perioada dizidenței. Era un semn de recunoștință, rămas însă abstract și oferit de departe. L-am vizitat, din ce în ce mai rar, oricum, nedrept de rar față de cît îi datoram. Viața lui a continuat în același ritm: Institutul german, prietenii, Ateneul și Radiodifuziunea. Era îndrăgostit și de cultura chineză. În

timp ce discutam, rotea în palmă două sfere, fidelele lui, aduse din țara pe care a avut bucuria s-o vadă.

Fumase zeci de ani cîteva pachete de țigări pe zi. Fumatul s-a răzbunat. În anii '90, colegii medici i-au descoperit un cancer. Întîmpinase verdictul cu o distanțare de sine tulburătoare. Același zîmbet larg, aceleași replici senin fataliste cînd prietenii îl rugau să renunțe, măcar acum, la obiceiul sinucigaș. Domnul Costiner nu a renunțat, trăia doar în istorie. În timpi culturali. Povestea cu nostalgie despre Cernăuți, privea documentarele pe Discovery, curiozitatea îi rămăsese intensă, iubea viața și se afla deasupra ei, căci îi știa dramele îngrozitoare. La 13-14 ani cunoscuse lagărele. Costinerii au fost deportați din Cernăuți pe 7 iunie 1942. Crescuse într-o familie care avusese succes. Tatăl, Hersh Heinrich Costiner, ajunsese înalt funcționar de bancă. Mama, Sara Rachel, avea o solidă cultură germană, pe care le-a insuflat-o copiilor săi. Inițial, cei cinci membri ai familiei Costiner au ajuns într-un lagăr de muncă de dincolo de Bug, la Naraiavka, unde aproape toți evreii internați au murit. În urma unei intervenții neobișnuite la guvernatorul Transnistriei, Costinerii au fost internați la Moghilev. Așa au supraviețuit, printr-o minune.

Aceste date pot fi găsite astăzi în cartea publicată de Arnold Dagani în anul 2004, la Editura Hasefer, și în povestirea Sarei Rachel, apărută în engleză în anul 1999. Elmano Costiner era discret cu viața sa, dar unele lucruri le-a povestit și el. Experiențe care îl marcaseră, printre ele amintirile din vagonul care-l transporta, alături de un grup de copii, spre lagăr. El, doar un pic mai mare decît ceilalți, a ajuns să aibă grijă de copiii aceia groaznic de speriați. Războiul l-a despărțit de părinți, i-a reîntîlnit, la sfîrșit s-au stabilit la București. Domnul Costiner a devenit doctor psihiatru pentru copii, a continuat, cum făcuse în trenul care-i ducea pe vremuri, pe cei mai mulți dintre ei, spre moarte, să se ocupe de suferințele celor mici. Destinul, meseria și-au pus patina asupra judecării vieții altora și a propriei vieți. Privea cu oarecare distanță vîltoarea de după 1990. Aștepta înțelept evoluția evenimentelor, prefera să ia distanță, aprecia din această cauză mai mult *Dilema* decît *22*.

Malcic a citit în ultimii ani mai puțin, căci vedea din ce în ce mai greu. Avea astfel mai mult timp pentru muzica din care făcuse o pasiune: mai ales muzica vieneză, Mozart, Liszt, Strauss. Îi iubea și pe romanticii ruși. A plecat de lîngă noi pe 11 octombrie. Pentru că nu i-am văzut în ultimii ani chipul cu urechile mari și buzele pline de zîmbetul copilului care fusese, voi păstra imaginea lui cu atît mai puternică. Rămîne întrebarea: de ce nu trăim suficient alături de cei vii, dacă rămînem cu un imens dor după ce s-au dus?

București, 12 octombrie 2004

*

Articolul a apărut în revista *Observator cultural*, nr. 244, 26 octombrie 2004.